

BÖLÜM 6

I-Mardin Taş Evleri ve Özgün Şehircilik Anlayışı

Mardin'in taş evleri, şehrin eğimli coğrafyasına uyum sağlayan özgün bir şehircilik anlayışının ürünüdür. Evler, “teraslama” yöntemiyle basamaklar halinde inşa edilerek her evin manzara ve güneş ışığından faydalanmasını sağlar. Sokaklar, güneşin evin içine girmesini engelleyecek şekilde konumlandırılmış ve hiçbir evin gölgesinin diğerinin üzerine düşmemesi ilkesiyle planlanmıştır. Haremlik ve selamlık gibi bölümler, dönemin sosyal yapısını yansıtırken, çapraz tonozlar gibi mimari teknikler, doğal iklimlendirme sağlayarak sürdürülebilir bir yaşam alanı yaratmıştır.

1-İslam Mimarisi: Camiler ve Medreseler

Mardin, Artuklu, Akkoyunlu ve Osmanlı dönemlerinden kalan birçok cami ve medreseye ev sahipliği yapar.

- 1. Mardin Ulu Cami:** Artuklu döneminin sembolü olan bu cami, dilimli kubbesi ve süslü minaresiyle dikkat çeker. Kubbesindeki yivleme tekniği, daha sonra Mardin’de bir gelenek haline gelmiştir. Sonraki hanedanlar tarafından onarımlar görmesi, mimari mirasın sürekliliğini gösterir.
- 2. Zinciriye Medresesi:** Son Artuklu Sultanı tarafından yaptırılan bu medrese, taş işçiliği ve çift merdivenli minaresiyle bilinir. Rasathane olarak kullanılması, dini eğitimin yanı sıra astronomi ve fen bilimlerine verilen önemi gösterir.
- 3. Kasımiye Medresesi:** Artuklu döneminde yapımına başlanan ve Akkoyunlu hükümdarı tarafından tamamlanan bu yapı, hanedanlar arası geçişin ve kültürel sürekliliğin somut bir örneğidir. “Kanlı eyvan” efsanesi, medreseye mistik bir hava katmaktadır.
- 4. Latifiye Camii:** Artuklu döneminde inşa edilen caminin minaresi, Osmanlı döneminde Mısırlı bir vali tarafından eklenmiştir. Bu durum, Mardin mimarisinin farklı coğrafyalardan gelen etkileşimlere açık olduğunu gösterir.

2-Farklı İnançların Mimari İfadeleri: Kiliseler ve Manastırlar

Mardin'in çok kültürlü yapısı, Süryani, Ermeni ve diğer Hristiyan topluluklara ait kilise ve manastırlarla yansımıştır.

- 1. Deyrulzafaran Manastırı:** Süryani Ortodoks Kilisesi'nin kadim merkezi olan manastır, eski bir güneş tapınağı üzerine inşa edilmiştir. 1500 yılı aşkın süredir canlı bir dini merkez olarak hizmet vermesi, bölgedeki inançların direncini simgeler.
- 2. Kırklar Kilisesi:** 569 yılında inşa edilen bu kilise, Süryani Kadim Patrikliği'ne ev sahipliği yapmıştır. Ayinlerin İsa'nın dili olan Aramice ile yapılması, Süryani cemaatinin kültürel ve dilsel kimliğini koruma konusundaki güçlü bağlılığını gösterir.

3-Mardin Kapıları ve Savunma Dokusu

Diyarbakır surlarındaki “Mardin Kapısı”, şehrin savunma mimarisi ve ticaret yolları üzerindeki stratejik konumunun bir sembolüdür. Mardin'in kendi savunma yapısının en önemli unsuru ise, 3000 yıllık geçmişiyle “Kartal Yuvası” olarak bilinen **Mardin Kalesi**'dir. Artuklular ve Osmanlılar döneminde onarılan kale, şehrin sürekli bir askeri üs olarak kullanıldığını gösterir.²⁸

İnanç Sistemleri Arası İlişkiler ve Tarihsel Algılar: Bir Değerlendirme

İnanç sistemleri, insanlık tarihi boyunca birbirleriyle sürekli etkileşim içinde olmuştur. Bu etkileşimler sadece çatışmalarla değil, aynı zamanda **etkileşim, ödünç alma, dönüşüm ve senkretizm** (farklı inançların birleşimi) yoluyla da gerçekleşmiştir. Tarihsel süreçte, inançlar arası ilişkiler ve bu ilişkilerin nasıl algılandığı, genellikle siyasi, sosyal ve kültürel bağlamlara göre şekillenir.

1. Etkileşim ve Ödünç Alma

Hiçbir inanç sistemi izole bir şekilde ortaya çıkmaz. Genellikle, kendisinden önceki veya çağdaş inançlardan etkilenir. Örneğin, **İbrahimi dinler** (Yahudilik, Hristiyanlık, İslam), birbirlerinin peygamberlerini, kutsal metinlerdeki kıssaları ve ahlaki ilkeleri paylaşır. Hristiyanlık, Yahudilik'ten tek tanrıcılık inancını ve

28 Mardin'in kadim tarihi ve kültürel kimliği hakkında daha detaylı bilgilere, Dr. Mehmet Talat Şimdi'nin kaleme aldığı “Vakıf Şehir Artuklu Mardin” adlı kitabından ulaşabilirsiniz

Eski Ahit’i miras alırken, İslam bu iki dini de kabul eder ve kendi öğretilerini bu temeller üzerine inşa eder. Benzer şekilde, **Budizm ve Hinduizm** gibi Doğu dinleri, yeniden doğuş ve karma gibi ortak kavramları paylaşır. Bu durum, inanç sistemlerinin bir “kaynak havuzu”ndan beslendiğini ve evrildiğini gösterir.

2. Çatışma ve Reddetme

Tarihsel algıların en belirgin yönlerinden biri, inançlar arası çatışmalardır. Bir inanç sistemi, kendi dogmalarını ve “hakikatini” savunurken diğer inançları “yanlış” veya “sapmış” olarak tanımlayabilir. **Haçlı Seferleri, Cihadlar, Engizisyon Mahkemeleri ve mezhep savaşları** gibi tarihsel olaylar, bu çatışmanın en şiddetli örnekleridir. Bu çatışmaların arkasındaki nedenler sadece dini değil, aynı zamanda ekonomik kaynaklar, siyasi güç ve kültürel üstünlük mücadelesidir. Bu tür çatışmalar, tarihsel bellekte derin izler bırakır ve nesiller boyu devam eden düşmanlık algılarına yol açabilir.

3. Uzlaşmacılık (Senkretizm) ve Birlikte Yaşama

Çatışmanın aksine, inançların barış içinde bir arada yaşadığı ve hatta birbirini etkileyerek yeni sentezlerin olduğu durumlar da vardır. Uzlaşmacılık (**Senkretizm**), farklı inançların unsurlarının birleşmesiyle yeni bir inanç formu veya pratik oluşturmaktır. Örneğin, **Alevilik’teki Şamanizm, İslam ve Hristiyanlık** etkileşimleri, bir uzlaşmacılık (senkretizm) örneği olarak görülebilir. Anadolu ve Balkanlar’daki inanç pratiklerinde, Hristiyan azizlerinin İslam’da veli olarak görülmesi gibi durumlar da mevcuttur. Bu tür etkileşimler, inançlar arası tolerans ve diyalog için bir zemin oluşturabilir.

4. Tarihsel Algıların İnşası

İnançlar arası ilişkiler, tarih yazımında ve toplumsal hafızada nasıl anlatıldığına bağlı olarak farklılık gösterir. Tarihsel algılar, genellikle **iktidarın ve toplumsal kimliklerin** inşasında kullanılır. Bir inanç grubu, kendisini “kurtarıcı” veya “doğru yolun takipçisi” olarak konumlandırırken, diğerini “öteki” veya “tehdit” olarak gösterebilir. Bu algılar, ders kitaplarından sanata, siyasi söylemlerden popüler kültüre kadar birçok alanda yeniden üretilir. Örneğin, Orta Çağ’da İslam dünyası bilim ve felsefede öncüyken, Batı kaynaklarında bu durum genellikle göz ardı edilmiş veya farklı bir bakış açısıyla yorumlanmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç

İnanç sistemleri arasındaki ilişkiler, sadece teolojik farklılıklar üzerinden değil, aynı zamanda **güç, kimlik ve coğrafya** bağlamında anlaşılmalıdır. Tarihsel algılarımız, bu ilişkilerin karmaşıklığını basitleştirme eğilimindedir. Ya çatışmayı ya da barışı mutlak bir durum olarak sunar. Oysa gerçeklik, **hem çatışmanın hem de işbirliğinin, hem reddetmenin hem de etkileşimin** iç içe geçtiği çok daha dinamik bir süreçtir.

Günümüzde, küreselleşme ve çok kültürlü toplumların yükselişiyle birlikte, inançlar arası diyalog ve tarihsel algıların yeniden gözden geçirilmesi daha da önemli hale gelmiştir. Farklılıkları anlamak ve ortak noktaları keşfetmek, inançların insanlık için bir bölücü unsur olmaktan çıkıp birleştirici bir güç haline gelmesine olanak tanıyabilir. Bu süreçte, geçmişin çatışmacı algılarından uzaklaşıp, etkileşim ve çeşitliliğin zenginliğini kabul eden bir bakış açısı geliştirmek, geleceğin barışçıl inanç ilişkileri için kilit rol oynayacaktır.